

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет мистецтва та дизайну

Кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

Т. О. Крижановська

БІОГРАФІСТИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

Методичні рекомендації до підтеми.
Тема «Філософська думка в Україні», курс «Філософія».
Для студентів I-II рівнів вищої освіти
спеціальностей «Початкова освіта», «Переклад».

Одеса
Фенікс
2020

УДК 1:572(477)
К 82

Автор:

Крижановська Тетяна Олександрівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету.

Методичні рекомендації розроблено і складено згідно плану проходження стажування Т. О. Крижановської на кафедрі філософії Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

Рецензенти:

Голубович Інна Володимирівна – доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова;

Кравчик Марія Олександрівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету

Обговорено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного гуманітарного університету (протокол № 7 від 2 червня 2020 р.)

Затверджено вченою радою Міжнародного гуманітарного університету (протокол № 1 від 30 вересня 2020 р.)

Крижановська Т. О.

К 82 Біографістика в сучасній українській філософській думці : методичні рекомендації до підтеми. Тема «Філософська думка в Україні», курс «Філософія», для студентів I-II рівнів вищої освіти спеціальностей «Початкова освіта», «Переклад» / Т. О. Крижановська ; Міжнар. гуман. ун-т. – Одеса : Фенікс, 2020. – 14 с.

URL:

Анотація. Методичні рекомендації «Біографістика в сучасній українській філософській думці» розроблені з метою висвітлення біографічного підходу як форми історико-філософського пізнання, ознайомлення із доробками сучасних українських філософів в цій сфері та розрахований на студентів та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

УДК 1:572(477)

© Крижановська Т. О., 2020

© Міжнародний гуманітарний університет, 2020

© Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, 2020

ЗМІСТ

1. Вступ	4
2. Зміст занять	6
3. Базові терміни та поняття	6
4. План лекції	7
5. Питання семінарського заняття	7
6. Завдання для самостійної роботи	8
7. Питання для самоконтролю	8
8. Список літератури	9
8.1. Основна література	9
8.2. Додаткова література	10
8.3. Інтернет-ресурси	11

Вступ

Підтема «**Біографістика в сучасній українській філософській думці**» входить до теми «**Філософська думка в Україні**» курсу «**Філософія**» для студентів **першого та другого (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти спеціальностей 013 «Початкова освіта», 035 «Філологія» 1-го або 2-го курсу** навчання. За робочим планом на розгляд матеріалу підтеми передбачається **0,3 кредиту** (10 годин – 2 години лекцій, 2 години семінарів та 6 годин самостійної роботи студента). Питання, що вивчаються в даній підтемі включені в загальний список питань іспиту з філософії.

Мета вивчення даної підтеми – висвітлення біографічного підходу як форми історико-філософського пізнання, ознайомлення студентів із доробками сучасних українських філософів в цій сфері.

Завдання:

- ознайомлення студентів з біографістикою як видом гуманітарного знання, окреслення специфіки філософського підходу до феномену біографії;
- розкриття філософського змісту поняття «біографія» та особливості видів біографії;
- оволодіння понятійним апаратом філософської біографістики;
- ознайомлення з доробками сучасних українських філософів в сфері біографістики;
- освоєння студентами практичних навичок вивчення біографій, написання автобіографії та резюме.

Вивчення підтеми передбачає формування наступних **компетентностей** із передбачених стандартами вищої освіти спеціальностей 013 «Початкова освіта», 035 «Філологія»:

А) Загальні

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення інформації з різних джерел та формулювання логічних висновків;
- здатність бути критичним і самокритичним.

- здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, приймати обґрунтовані рішення, працювати автономно та відповідально;
- здатність до ефективної взаємодії як на міжособистісному, так і на командному рівнях;
- здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки.

Б) Спеціальні (фахові) компетентності

- здатність актуалізовувати та застосовувати комунікативні знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки, здобутий досвід комунікативної діяльності;
- здатність володіти доцільними формами вербального професійного спілкування в колективі, сприймати, осмислювати й відтворювати зміст і основну думку усних і письмових висловлювань;
- здатність співпрацювати для досягнення поставленої мети, знаходячи при цьому шляхи взаємодії зі всіма суб'єктами навчального середовища.

Знання, які має отримати студент:

- знати основні поняття історико-філософської біографістики;
- знати основні принципи біографістики як напряму гуманітарного знання;
- знати українську філософську традицію та сучасні підходи до біографії як гуманітарного, соціального та культурного феномену.

Вміння, які мають сформуватись у студента:

- вміти здійснювати самостійний пошук необхідної інформації, обробляти та аналізувати її, систематизувати та узагальнювати у письмовому та усному вигляді;
- оволодіти навичками критичної роботи з текстами та вміти коректно інтерпретувати їх, обґрунтовувати власну позицію;
- вміти самокритично оцінювати себе, свої знання, вміння, навички;
- вміти написати текст автобіографії та власного резюме.

Зміст занять

Поняття біографії. Біографія та її різновиди: історико-біографічний нарис, творча біографія, художня біографія, професійна біографія, наукова біографія, некролог, автобіографія, резюме. Феномен псевдобіографії.

Біографістика як вид знання. Місце біографістики в науці. Біографістика як напрям історико-філософського знання. Біографістика між редукціонізмом та компартменталізмом. Міждисциплінарний характер біографістики. Українська біографістика. Розвиток біографістики в історії української філософської думки.

Сучасний стан української філософської біографістики: О. Л. Валевський – онтологія біографічного знання, особливості класичного та неklasичного підходів до написання біографії; І. Я. Матковська – проблема відображення світогляду мислителя в його творах; І. В. Голубович – генералізація індивідуальності в біографії, принцип ізоморфності (спів-мірності та спів-рівності) людського життя та універсуму культури; В. І. Менжулін – біографістика довіри: Т. О. Чайка – проект «Дотик. Усні історії філософів».

Біографія як лінія перехрестя особистісного, історико-соціального та культурного проєктів. Екзистенційний та наративний вимір біографії.

Біографічна прагматика. Ретроспективний та інтерпретативний характер біографії. Інформативна, раціональна, емоційна, аксіологічна та етична складові при написанні біографії, автобіографії, резюме.

Базові терміни та поняття

Біографія, біографістика, історико-біографічний нарис, творча біографія, художня біографія, професійна біографія, некролог, автобіографія, резюме, псевдобіографія, агіографія, житія, міждисциплінарність, редукціонізм, компартменталізм, палімпсест, екзистенція, наратив, ретроспекція, інтерпретація, аксіологія.

План лекції (2 години)

1. Поняття біографії. Біографія та її різновиди. Феномен псевдобіографії.
2. Розвиток біографістики в історії української філософської думки:
  - 2.1. Середньовічна агіографія.
  - 2.2. «Життя» доби Відродження.
  - 2.3. Біографії гетьманського періоду.
  - 2.4. Романтико-героїчний характер української біографістики XIX ст.
  - 2.5. Становлення наукової біографістики в XX ст.
3. Поворот до біографістики в соціогуманітарному знанні (70 – 80-ті рр. XX ст.) та в історії філософії (90-ті рр. XX ст.).
4. Біографістика в сучасній українській філософській думці (О. Л. Валевський, І. В. Голубович, І. Я. Матковська, В. І. Менжулін, Т. О. Чайка).
5. Міждисциплінарний характер біографістики. Біографістика між редукаціонізмом та компартаменталізмом.
6. Біографія як лінія перехрестя особистісного, історико-соціального та культурного проєктів. Екзистенційний та наративний вимір біографії.

Питання семінарського заняття (2 години)

Тема семінару: Біографічна прагматика

Семінар складається з теоретичної та практичної частини. В теоретичній частині студенту необхідно опрацювати основні положення, які будуть враховуватись при виконанні практичної частини семінару. При підготовці як теоретичної, так і практичної частини семінару студенту доречно користуватись літературою, наведеною у списку.

1. Питання теоретичної частини семінару:
  - 1.1. Ретроспективний та інтерпретативний характер біографії.
  - 1.2. Інформативна та раціональна складова процесу написання біографії.
  - 1.3. Аксіологічний вимір біографії.
  - 1.4. Етична налаштованість біографа.
2. Практична частина семінару. Вивчити біографічні матеріали, написати та представити усно коротку біографію одного із сучасних українських філософів*:
  - 2.1. Вілен Сергійович Горський.
  - 2.2. Сергій Борисович Кримський.
  - 2.3. Мирослав Володимирович Попович.
3. Заключне завдання: зробити висновок, який досвід ви отримали при вивченні та написанні біографії?

* Студент за своїм бажанням може обрати іншого українського філософа, вченого, діяча.

Завдання для самостійної роботи (6 годин)

Самостійна робота студента включає в себе повторення та осмислення матеріалу лекції за темою, підготовку до семінарського заняття та виконання декілька завдань прикладного характеру.

1. Вивчити життєвий шлях людини, яка зацікавила вас, або вплинула на вас, та написати її коротку біографію.
2. Написати свою коротку автобіографію.
3. Написати своє резюме.

Питання для самоконтролю

1. Які види біографії можна виділити? Які особливості кожного з них?
2. Коли склалась біографістика як напрямок наукових досліджень?
3. В чому виражається міждисциплінарний характер біографістики?
4. В чому виражається інтерпретативний характер біографії?
5. В чому виражається екзистенційний вимір біографії?
6. Чому наративність є однією з основних характеристик біографії?

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Воронова Г. В. Життєдіяльність людини як соціально-філософська проблема : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2007. 204 с.
2. Голубович И. В. Биография : силуэт на фоне Humanities : (Методология анализа в социогуманитарном знании) : моногр. Одесса : Фридман А. С., 2008. 372 с.
3. Голубович И.В. «Гуманитарные» и «гуманистические» области внутри Humanities: постановка проблемы. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Одеса, 2002. № 10. С.104–106.
4. Голубович И.В. «Третье пространство» биографии: феномен «историей жизни». *Феноменология і мистецтво. Щорічник українського феноменологічного товариства*. 2002–2003. К., 2005. С. 75–84.
5. Голубович И.В. Язык историй жизни и “ренессанс” биографического метода. *Мова і культура (Науковий щорічний журнал)*. К., 2003. Вип. 6. Т. 1. Філософія мови і культури. С. 114–121.
6. Ткачук М. Л. Вілен Горський: вчений, педагог, особистість / Горський Вілен Сергійович. Біобібліогр. покажч. / Укладач Т. О. Патрушева. К.: Видавн. дім " KM Academia", 2000. 32 с.
7. Крымский С. Б., Чайка Т. А. Сергей Крымский: наш разговор длиною в жизнь. (Цикл интервью Т.А. Чайки). Киев : Издательский дом Дмитрия Бураго, 2012, 436 с.
8. Менжулін В. Біографічний підхід в історико-філософському пізнанні : монографія. Київ : НаУКМА ; Аграр Медіа Груп, 2010. 455 с.
9. Менжулін В. І. Історико-філософська біографістика: провідні тенденції та віхи становлення. *Наукові записки НаУКМА*. Том 115. Філософія та релігієзнавство. Київ. 2011. 86 с.
10. Соловьев Э.Ю. Биографический анализ как вид историко-философского исследования / Соловьев Э.Ю. Прошлое толкует нас. М., 1991. С. 19–66.

Додаткова

1. Аверинцев С.С. Плутарх и античная биография /Аверинцев С.С. Образ античности. СПб., 2004. С. 225–465.
2. Арендт Х. Люди за темних часів / пер. з англ. Н. Рогачевська. Київ: Дух і літера, 2008. 320 с.
3. Ассман А. Простори спогаду. Форми трансформації культурної пам'яті / пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. К.: Ніка-Центр, 2012. 440 с.
4. Бургос М. История жизни. Рассказывание и поиск себя. *Вопросы социологии*. Т.1. 1992. № 2. С. 123–131.
5. Гете И. Из моей жизни. Поэзия и правда / пер. с нем. Н. Ман М.: Художественная литература, 1969. 608 с.
6. Голубович И. В. Смех Демокрита и слезы Гераклита: смеховое начало в античной биографии. *Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології*. Вип.9. Семантичні й герменевтичні виміри сміху. Одеса, 2006. С. 162–173.
7. Деррида Ж. Ухобиографии: учение Ницше и политика имени собственного / пер. с фр. Санкт-Петербург : Академический проект, 2002. 106 с.
8. Лежён Ф. В защиту автобиографии. Эссе разных лет / пер. с франц. Б. Дубина. *Иностранная литература*. 2000. № 4. С. 108–123.
9. Коллингвуд Р.Дж. Идея истории. Автобиография / пер. с англ. Ю. А. Асеева. М.: Наука, 1980. 486 с.
10. Лица: Биографический альманах / Редактор-составитель А. И. Рейтблат. М.: Феникс; СПб.: Atheneum, 1995. 495 с.
11. Лотман Ю.М. Биография – живое лицо. *Новый мир*. 1985. № 2. С. 228–236.
12. Лях В. И., Манжелевская Н.И. Биографический метод в культурологическом исследовании. *Культурная жизнь Юга России*. 2016. № 3 (62). С. 14 – 16.
13. Малахов В. Чотири чверті шляху. Роздуми про генераційний злам у київському філософському середовищі 1970-х років. *Філософська думка*. 2012. № 5. С. 65 – 80.

14. Матковская, Ирина. Биографический подход в литературоведческих студиях Степана Балея. *Філософські пошуки*. 2003. Вип. 14/15. С. 198–203.
15. Матковская, И. Я., Голубович И. В. К вопросу о "Подольских корнях" Достоевского: Опыт биографического анализа. *Проблеми сучасного літературознавства*. 2006. Вип. 14. С. 181–188.
16. Менжулін, В. І. Біографія філософа після «смерті автора»: випадок Фуко. *Українська біографістика*. 2010. Вип. 6. С. 40-53.
17. Нуркова В.В. Свершенное продолжается: Психология автобиографической памяти личности. М.: Изд. УРАО, 2000. 313 с.
18. Пугачева, М. Г. Отзыв на книгу: Валевский А.Л. Основания биографики. *Социологический журнал*. 1994. № 4.
19. Рейтблат, А.И. Биографика и биографии / Рейтблат А. И. Писать поперек: Статьи по биографике, социологии и истории литературы. М.: Новое литературное обозрение, 2014. 400 с.
20. Сартр Ж.-П. Слова. Автобиографическая повесть / Пер. с франц. Ю. Яхниной, Л.Зониной. СПб.: Азбука-классика, 2004. 304 с.

Интернет-ресурси

1. Беглов В. Мирослав Попович. Розмова з філософом, директором Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАНУ. *The Ukrainians*. 09.07.2014. URL: <https://theukrainians.org/myroslav-popovych/>
2. Бевза Б. Сергій Кримський. Філософ, учитель, жартівник. Спомин про українського філософа Сергія Борисовича Кримського. *Варіанти*. 27.09.2019. URL: <https://varianty.lviv.ua/65520-serhii-krymskyi-filosof-uchytel-zhartivnyk>
3. Вяткіна, Н. Мирослав Попович: ефект структури (Спроба післямови). *Газета «День»*. 10 квітня, 2018 р. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo-osobystist/myroslav-popovych-efekt-struktury>

4. Енциклопедія історії України / Інститут історії України НАН України. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>
5. Йолон П.Ф. Попович Мирослав Володимирович. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Popovych_M (останній перегляд: 06.05.2020)
6. Йолон П. Ф. Життя в філософії і філософія в житті. Кримський Сергій Борисович. Біобібліогр. покажч. / укладач О.Є.Лукащук, Л.В.Мелішкеви. К., 2010. 36 с. URL: <https://www.filosof.com.ua/Biobiblio/KRYMSKY.pdf>
7. Лісовий В. Пам'яті Вілена Горського. *Критика*. Червень 2007. URL: <https://krytyka.com/ua/articles/pamyati-vilena-horsko>
8. Матковская И. Я. Николай Гоголь и Серен Кьеркегор: к проблеме сопоставления мировоззренческих подходов. *Русистика и современность. Литературоведение* : Междунар. конф., посв. 100-летию со дня рождения Д. С. Лихачева (Одесса, 4–7 окт. 2006 г., ОНУ им. И.И. Мечникова, Филол. фак., каф. русского языка). / редкол.: Е. М. Черноиваненко, И. Я. Матковская [и др.] Одесса : Астропринт, 2007. С. 228–233. URL: <http://rusist.od.ua/members.php>
9. Україніка: Електронна бібліотека. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/REF0004181>
10. Філософія і особистість. Презентація книги «Вілен Горський: дотики, смисли, споглядання» / автори М. Ткачук, Л. Архипова, В. Менжулін, Т.Чайка та інші. *Філософська думка*. 2012. № 5. С. 5 – 25. <https://journal.philosophy.ua/sites/default/files/issues/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BA%D0%B0%202012%20%E2%84%965.pdf>
11. 1576. Бібліотека Українського світу. Філософи. URL: <http://1576.ua/people/philosofu>

Навчальне видання

Тетяна Олександрівна Крижановська

БІОГРАФІСТИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ДУМЦІ

Методичні рекомендації до підтеми.
Тема «Філософська думка в Україні», курс «Філософія».
Для студентів I-II рівнів вищої освіти
спеціальностей «Початкова освіта», «Переклад».

Підписано до друку 09.11.2020.
Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 0,73.
Наклад 100 прим. Зам. № 2011-03.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com